

קרבן עולה ויורד. אבל אם נשבע על העבר "אכלתי ולא אכלתי", לא חייב קרבן.

ורבי ישמעאל היא דאמר: אינו חייב קרבן אלא כשנשבע על העתיד לבא ולא כשנשבע על לשעבר.

אבל לעולם מילקא לקי אף על שבועה דלשעבר.

כא-ב ומקשינן: אי הכי, אימא סיפא של אותה משנה [לקמן כט א]: איזו היא שבועת שוא? נשבע לשנות את הידוע לאדם, אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב... זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות, ועל שוגגתה פטור מקרבן, שאין חיוב קרבן על שבועת שוא.

ודייקנן: "זו היא", למעוטי מאי?

מאי לאו, למעוטי נשבע במזיד על העבר "אכלתי", ו"לא אכלתי", דלא לקי עליה [לפי שכאן אי אפשר לתרץ כדלעיל, שבא למעט מחיוב קרבן, שהרי גם שבועת שוא אין בה קרבן].

וקשיא לרבי אבהו, המחייב מלקות ב"אכלתי ולא אכלתי"?

ומתרץ רבי אבהו: לא באה המשנה למעט שבועת שקר לשעבר ממלקות, אלא לרבות אותה לקרבן.

והכי קאמר: שבועת שוא, זו היא השבועה דעל שוגגתה פטור מקרבן. אבל "אכלתי ולא אכלתי", על שוגגתה חייב קרבן.

ורבי עקיבא היא, דמחייב קרבן על שבועת ביטוי לשעבר כלהבא! כי למרות שבפסוק של קרבן שבועה נאמר "להרע או להיטיב", שמשמע להבא, דרשינן מריבוי הכתוב "לכל אשר יבטא האדם בשבועה", שגם על לשעבר חייבים קרבן. [ומכל מקום בשבועת שוא, שהכל יודעים שאין דבריו כלום, מודה רבי עקיבא שאין בה חיוב קרבן, כמבואר לקמן [כו א] שיש מיעוט על נשבע לבטל את המצוה, דהיינו שבועת שוא, שהוא פטור מקרבן].

ותמהינן: כיצד אפשר להעמיד את הסיפא כרבי עקיבא המחייב קרבן אף על שבועה לעבר? הא אמרת, רישא רבי ישמעאל היא, שפוטור מקרבן על לשעבר. וכי יתכן לומר: רישא רבי ישמעאל היא, וסיפא רבי עקיבא!?

ומשנינן: אלא, לעולם כולה רבי עקיבא היא, ורישא של המשנה שנאמר בה "זו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד", לאו למעוטי "אכלתי ולא אכלתי" מקרבן, אלא למעוטי את הנשבע שאוכל ולבסוף לא אוכל במזיד, שהוא פטור ממלקות הואיל ואין בו מעשה, ואינו דומה לשבועה "שלא אוכל" ואכל, שחייב מלקות כיון שיש בה מעשה.

אבל קרבן, מיחייב בנשבע שאוכל ולא אוכל בסוף, כמפורש בכתוב "להרע או להיטיב".

והוינן בה: ומאי שנא, מנין לך לחלק ולומר שהרישא של המשנה באה למעט רק "אוכל" ולא אוכל ממלקות, דלמא הרישא באה למעט גם "אכלתי ולא אכלתי" ממלקות, כדי שיהא דבר דומה לסיפא, שאמרנו כי היא מדברת

ב"אכלתי ולא אכלתי" לרבות לענין קרבן?
(32)

ושוב יקשה לרבי אבהו?

דתניא: רבי שמעון אומר: שיעור אכילה של כל איסור, הוא כל שהוא – לחיוב מכות. ולא אמרו מהלכה למשה מסיני ששיעור אכילת איסור הוא כזית אלא לענין חיוב קרבן בלבד כשאכל בשוגג.

וכאן לענין שבועה יסבור רבי עקיבא שגם לענין חיוב קרבן די בכל שהוא. שהרי חיוב הקרבן בשבועה בא על כך שהאדם שינה משבועתו, וכיון שרבי עקיבא סובר כרבי שמעון שאכילת כל שהוא נחשבת "אכילה", הרי כשהאדם נשבע שלא יאכל, דעתו לאסור עצמו אפילו באכילת כל שהוא, נמצא כי כאשר הוא אוכל כל שהוא, שינה משבועתו, וראוי להתחייב בקרבן. [ואינו דומה לשאר אכילות איסור שהקרבן בא על האכילה, ואילו כאן הקרבן בא על חילול שבועתו].⁽³⁴⁾

ובדין הוא דבעי איפלוגי, באמת היה ראוי שרבי עקיבא וחכמים יחלוקו בעלמא, בכל איסורי תורה לענין מלקות, אם חייב בכל

ומתצינן: **מסתברא** שהרישא לא באה למעט אלא "אוכל" ולא אכל, שהרי הרישא קאי בלחבא, בשבועה שלא אוכל, ולכן **ממעט לחבא**, את השבועה שאוכל ולא אכל. כי יהיה זה תימה לומר, שקאי בלחבא, וממעט לשעבר "אכלתי ולא אכלתי".

שנינו במשנה: **שבועה שלא אוכל, ואכל כל שהוא, חייב דברי רבי עקיבא.**

איבעיא להו, מהו הטעם של רבי עקיבא שמחייב בשבועה על כל שהוא?

האם רבי עקיבא, בכל התורה כולה כרבי שמעון סבורא ליה, דמחייב מלקות על אכילת כל איסור שבתורה אפילו במשהו.

32. רש"י על פי הגהות הב"ח.

תוס' גורסים "ומה ראית" ולכן הקשו על רש"י שלשון זה משמעותו בכל הש"ס שמקשה שנאמר איפכא?

ולכן ביארו שקושיית הגמרא שנאמר להיפוך שכולה כרבי ישמעאל, שאז תהא הרישא דומה לסיפא שבשניהם בא למעט "אכלתי ולא אכלתי", ברישא ממעט מקרבן ובסיפא ממלקות, ויקשה לרבי אבהו.

או שהקושיא אינה כלל על רבי אבהו אלא שהרישא תמעט "אכלתי ולא אכלתי" מקרבן והסיפא תמעט "אוכל" ולא אכל ממלקות, וכולה כרבי ישמעאל. [והעדיפות בזה, שבשניהם בא למעט, ואילו לרבי עקיבא הרישא באה למעט

והסיפא באה לרבות].

וכתבו שהפירוש הזה נראה יותר כי לא מסתבר שהגמרא תקשה סתם שנעמיד את המשניות באופן שיקשה לרבי אבהו.

33. אלא שלענין קרבן יש הלכה למשה מסיני שצריך דוקא כזית. רע"א.

34. רש"י. ותוס' מבארים שדוקא בשאר איסורים צריך כזית לענין קרבן משום שהקרבן תלוי בכרת, ואין חיוב כרת רק בשיעור כזית. אבל בשבועת ביטוי שאין בה כרת אלא לאו בלבד, נמצא שהקרבן תלוי בלאו, ואם כן כשם שלוקין על כל שהוא כך מביאים קרבן על כל שהוא.

שבועתו וחייב קרבן], אם כן, אפילו **סתם** דבריו, **נמי חייב** בכל שהוא, משום שהנשבע מתכוין בלשונו ללשון בני אדם, ובלשון בני אדם גם אכילת כל שהוא נקראת אכילה, ואין כוונתו לשיעור אכילה של תורה שהוא בכזית.

קא משמע לן דפטרי רבנן, משום שהם סוברים שכל הנשבע על אכילה, דעתו הוא על שיעור אכילה מן התורה, שהוא בכזית.⁽³⁵⁾

זהו צד אחד של הספק, ומצד שני:

שהוא, כפי שנחלקו רבי שמעון ורבנן. **והאי דקא מיפלגי הכא** לענין שבועה להודיעך **בוהן דרבנן**, שאפילו בשבועה הם פוטרים, אם אכל רק כל שהוא.

דאף על גב דאיכא למימר: הואיל ואילו היה הנשבע **מפרש** דבריו שהוא נשבע על אכילת כל שהוא, היה **חייב** אפילו לדעת רבנן בכל שהוא, [שהרי גם רבנן מודים שחייב קרבן שבועה אינו משום "אכילת איסור" אלא בגלל שחילל שבועתו, ולכן גם לדבריהם, אם אמר במפורש שהוא נשבע על אכילת כל שהוא, פשיטא שגם לשיטתם הוא חילל

תוס' ד"ה ולא.

שבעצם כל אכילה שבתורה משמעותה כל שהוא, אלא שבאה הלכה למשה מסיני והוציאה את הפסוק ממשמעותו לענין חיוב עונשין, שצריך דוקא שיעור כזית. שאם כן מה ההבדל בין קונם לשבועה, שממה נפשך אם הולכים אחר לשונו, הרי גם בשבועה משמעות הלשון אפילו בלשון התורה הוא בכל שהוא, ואם הולכים אחר האומדנא, גם בקונם יאסר רק בכזית?

וכתב ליישב בדוחק שבשבועה משמעות לשונו שיהא כמו כל איסורי התורה, שעל כל שהוא יש איסור ולענין עונש צריך כזית, ואף הוא דעתו שיאסר בכל שהוא אך לענין עונש דעתו שיענש רק בכזית.

על יסוד דברי המשנה למלך האלו דן הרש"ש במי שנשבע שלא אכלתי ואכל רק כל שהוא, האם חכמים יודו אז שהוא חייב, שהרי כל הטעם שלהם משום שמן הסתם לא התכוון לאסור עצמו יותר משאר איסורי תורה. והרי כאן לא שייך לומר זאת, ואם כן יש ללכת אחר לשון בני אדם שאכילה הוא בכל שהוא, וכאילו נשבע שלא אכל אפילו כל שהוא. מאידך יש מקום לומר להיפוך שאפילו רבי עקיבא יודה כאן

35. כתב המשנה למלך בהלכות שבועות [ד א] שהטעם של רבנן אינו משום שהולכים אחר לשון התורה, שהרי ארובה בנדירים הולכים אחר לשון בני אדם, ובלשון בני אדם אכילה משמעותה כל שהוא, אלא שיש אומדנא שהנשבע לא התכוון לאסור על עצמו אלא כפי השיעור שבכל איסורי התורה.

והקשה שאם כן אף בקונמות נאמר שהנודר מן הסתם לא התכוון לאסור עצמו יותר מבכל איסורי התורה, ומדוע אמרו לקמן בגמרא שקונמות שיעורם בכל שהוא משום שלא הזכיר לשון אכילה בדבריו?

ותירץ שבשלמא בשבועה שהוא מזכיר לשון אכילה, אף שבלשון בני אדם "אכילה" היא בכל שהוא, מכל מקום בגלל האומדנא אנו אומרים שהוא לא התכוון ללשון בני אדם אלא ללשון התורה שאכילה בכזית. אבל בקונם מה יועיל האומדנא, שמאחר שלא הזכיר לשון אכילה הרי זה כאילו אמר במפורש שאוסר עצמו בכל שהוא.

וכתב שמכאן סתירה לדברי הרא"ם שמפרש

או דלמא, בעלמא רבי עקיבא כרבנן סבירא ליה, שכל איסורי אכילה לוקים עליהם רק בכזית. (36) והבא, היינו טעמא שמחייב בכל שהוא, הואיל ומי שמפרש שנשבע על כל שהוא, חייב. לכן גם אם פתם דבריו, נמי

חייב. כי גם בסתם, הרי הוא כמפרש, לפי שאין כוונתו לישיבע על שיעור אכילה של תורה שהוא בכזית, אלא כלשון בני אדם, שהוא בכל שהוא. וזהו צידו השני של הספק.

שצריך דוקא כזית, שהרי רבי עקיבא השיב להם לחכמים שהיכן מצינו מדבר ומביא קרבן, והיינו "מדבר ואוסר" כמבואר לקמן בגמרא [כב א], וזה שייך רק בשבועה להבא שאוסר עצמו כדיבורו ולא בשבועה דלשעבר.

באילת השחר [יט ב] דן האם לדעת חכמים צריך שיאכל את הכזית בכדי אכילת פרס או לא, וצדדי הספק הם, האם סברת חכמים שכיון שאכילה של תורה היא בכזית הרי זה כאילו נשבע שלא יאכל כזית, אך אין כוונתו לכל הדינים שישנם באכילה של תורה, או שמא כוונתו ליאסר רק בגדרי האכילה שבתורה. וכתב שיש להוכיח קצת מהגמרא להלן שהנשבע שלא לאכול אין השבועה חלה על נבילות וטריפות משום שהוא מושבע ועומד עליהם, והרי על ידי שבועתו הוא אוסר עצמו יותר מהאיסור של נבילה, שהיה אסור רק בכזית בכדי אכילת פרס ועתה הוא נאסר גם אם אכל בהפסק של יותר מכדי אכילת פרס, אלא ודאי שגם בשבועה אין חייבין רק על כזית בכדי אכילת פרס.

כתב הר"ן, שיש אומרים שלפי רבנן שהלכה כמותם, הנשבע שלא יאכל, מותר הוא אפילו לכתחילה לאכול פחות מכזית, ואינו דומה לשאר איסורים שבתורה דקיימא לן כרבי יוחנן שחצי שיעור אסור מן התורה, ואפילו לריש לקיש שחולק עליו, מודה שמדרבנן אסור בחצי שיעור, שזה רק באיסורים שהתורה אסרתם. אבל בשבועה שהאדם אסר על עצמו, הרי לא התכוון לאסור על עצמו רק בכזית ובפחות מזה הוא היתר גמור.

אבל הרמב"ם פסק שגם בשבועה יש איסור

של חצי שיעור.

וכתב הר"ן, שכדבריו מסתבר, שהרי הטעם של רבי יוחנן משום שחצי שיעור חזי לאיצטרופי לשיעור שלם, ואם כן גם בשבועות אף שהנשבע לא רצה לאסור עצמו רק בכזית, הרי כיון שחצי זית חזי לאיצטרופי לזית שלם יש לאוסרו ככל חצי שיעור.

ובמשנה למלך שם דן מה יהא הדין לפי הרמב"ם אם פירש להדיא שהוא נשבע רק על כזית, האם גם אז יאסר בכל שהוא, וכתב שנראה לו שגם במפרש כזית הוא נאסר בכל שהוא, ושכן מפורש בטור ושולחן ערוך.

הנצי"ב מבאר שמחלוקת הראשונים לענין חצי שיעור בשבועה תלויה בביאור דעת רבנן שצריך שיעור כזית בשבועה, שלדעת הסוברים שחצי שיעור מותר בשבועה, סברת רבנן היא משום שדעתו של הנשבע היתה ליאסר רק בכזית ככל איסורי התורה, ואם כן לא שייך לאסור בשבועה מדין חצי שיעור, שהרי כל האיסור של חצי שיעור נלמד מ"כל חלב", ובכי האי גוונא של שבועה שלא חל שם איסור כלל על פחות מכזית לא מצינו שיאסר בחצי שיעור. והסוברים שחצי שיעור אסור בשבועה מבארים את דעת רבנן, שגם הם מודים שדעת הנשבע על כל שהוא כלשון בני אדם, אלא שמכל מקום אי אפשר לחייבו מלקות על כל שהוא כיון שלא מצינו בתורה חיוב מלקות בפחות מכזית. ולפי זה לענין איסור שגם בכל התורה אסור בחצי שיעור, הרי גם בשבועה הוא נאסר בחצי שיעור.

36. רבי יוחנן שסובר חצי שיעור אסור מן

שאכילה היא רק בכזית, אודו לי מיהא בשבועה, שחייבים על אכילת כל שהוא, כי הואיל ומפרש חייב על כל שהוא, סתם נמוי חייב בכל שהוא.

וזו כוונת רבי עקיבא, שעל כרחק אתם מודים ששבועה שונה מכל האיסורים שבתורה, בכך שמביאים קרבן על הדיבור בלבד, ומאחר שחייב הקרבן הוא משום על שעבר על דיבורו, אם כן גם באכילת כל שהוא עבר על דיבורו, כי גם אם אמר סתם "לא אוכל", כוונתו היא לכל שהוא, כאילו היה מפרש כך.

ואמרו ליה רבנן: לא! הנשבע סתם אין כוונתו על כל שהוא אלא על השיעור שקבעה תורה, שהוא בכזית.

תא שמע: מהא דתנן במסכת נזיר: רבי עקיבא אומר: נזיר ששרה פתו ביין, ויש בה בתערובת של הפת והיין כדי לצרף ביחד כזית, ואכלה, חייב מלקות. משום שבאיסורי נזיר יש דין מיוחד שההיתר מצטרף לאיסור כדי להשלים לשיעור כזית.

ואי סלקא דעתך שרבי עקיבא בעלמא כרבי שמעון סבירא ליה, למה לי לצרף את הפת לשיעור כזית? והרי על כל שהוא יין בלבד הוא לוקה כבכל איסורי תורה! (37)

תא שמע: דאמרו לו חכמים לרבי עקיבא במשנתנו: היכן מצינו באוכל כל שהוא שהוא חייב, שזה הנשבע חייב על כל שהוא?

ואם איתא, אם נאמר שטעמו של רבי עקיבא הוא משום שהוא סובר כרבי שמעון, שבכל איסורי תורה שיעור אכילתם הוא בכל שהוא, לימא להו, היה לו להשיב לחכמים: אנא, בכל התורה כולה כרבי שמעון סבירא לי ששיעור אכילה בכל שהוא, ולכן גם על שבועה חייבים בכל שהוא. ומדוע הוצרך לומר להם טעם אחר "היכן מצינו במדבר ומביא קרבן, שזה מדבר ומביא קרבן"?

אלא ודאי, שרק לענין שבועה סובר רבי עקיבא שחיובה בכל שהוא.

ודחינן את הראיה: לעולם רבי עקיבא בכל התורה כולה סובר כרבי שמעון, והכא, לדבריהם דרבנן קאמר להו את הטעם הזה.

והכי קאמר: לדידי, בכל התורה כולה כרבי שמעון סבירא לי, שחייבים על כל שהוא. ולכן גם בשבועה חייבים אפילו קרבן על כל שהוא, לפי שדעתו של הנשבע לאסור על עצמו אכילת כל שהוא, הואיל והיא נחשבת "אכילה" מן התורה.

אלא לדידכו, שבכל התורה אתם סוברים

עליו. אבל אם הוא מעורב בדבר אחר שהוא היתר מודה רבי שמעון שצריך שיעור כזית אפילו לענין מלקות, שאם כן מה הראיה שרבי עקיבא אינו סובר כרבי שמעון מנזיר ששרה פתו ביין, והרי שם היין מעורב עם הפת שמורה רבי שמעון שצריך שיעור?
ותירצו על פי דברי הריטב"א במכות [ז א]

התורה, יכול לסבור כרבנן שלוקין רק בכזית, ובחצי שיעור אין מלקות רק איסור בעלמא [מן התורה]. תוס' ד"ה כרבי.

37. מכאן הקשו האחרונים על שיטת רבינו יקר בתוס' בעבודה זרה [סח א] ד"ה ואידך שרק כאשר הכל שהוא בעין סובר רבי שמעון שלוקין

והוינן בה: אמאי חייב אליבא דחכמים? והרי מושבע מהר סיני הוא שלא לאכול דברים האסורים, וכיצד חלה שבועה על דבר שהוא מחוייב בו? (38)

רב ושמואל ורבי יוחנן, דאמרי: מדובר פה במי שכולל בשבועתו דברים המותרים עם דברים האסורים. שלא נשבע שלא לאכול רק נבילות, אלא שלא לאכול סתם, ואפילו לא דברים המותרים. ומיגו שחלה השבועה על הדברים המותרים, חלה גם על הדברים

ועוד ראייה, מהא דתנן במשנה לקמן [כב ב]: מי שאמר "שבועה שלא אוכל", ואכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים, הרי הוא חייב קרבן שבועה, כי אכל דבר הראוי לאכילה אלא שיש עליו איסור.

ורבי שמעון פטר מקרבן, משום שהוא מושבע ועומד מהר סיני שלא לאכול דברים אסורים, ולכן לא חלה שבועתו שלא לאכול, על אותם דברים שהוא מושבע ועומד בלאו הכי שלא לאכלם. שזה כאילו נשבע לקיים את המצוה, שלא חלה השבועה.

בפת. אבל לאחר שנאמרה הילפותא שהיתר מצטרף לאיסור באיסורי נזיר, דהיינו שההיתר עצמו הופך להיות איסור, שוב אין כאן תערובת של איסור והיתר ודי בכל שהוא מכל התערובת להתחייב במלקות לפי רבי שמעון. ואם היה רבי עקיבא סובר כרבי שמעון, לא היה צריך לומר שנוזיר ששרה פתו ביין חייב רק אם יש בו כדי לצרף כזית, אלא אפילו מכל שהוא של התערובת היה חייב. וראה גם קהילות יעקב [טז] שכתב כדברים הללו.

38. לכאורה למה לא אמרה הגמרא מטעם דאין איסור חל על איסור?

בשו"ת אבני מילואים [יב] כתב שבאמת שני הטעמים ישנם בשבועה על דבר איסור אלא שהגמרא נקטה הטעם של מושבע ועומד כי הוא עדיף מהטעם של אין איסור חל על איסור בכמה דברים:

א. לפי הטעם של אין איסור חל על איסור, האיסור השני גם כן חל אלא שאין עליו חיוב קרבן ומלקות, ואילו לפי הטעם של מושבע ועומד לא חלה השבועה השנייה כלל. וטעם הדבר, שהרי ודאי שאשת אח שנעשתה אחות

שביאר את הטעם של רבי שמעון לחלק בין מלקות לקרבן, שלענין מלקות כיון שהוא במזיד הרי אחשביה לאכילת האיסור להתחייב בכל שהוא [ראה שם באוצר מפרשי התלמוד ביאור הדברים], מה שאין כן לענין קרבן שהוא בא על אכילת שוגג צריך כזית להחשיבו.

וזה הוא הטעם של רבינו יקר שעל ידי תערובת מודה רבי שמעון שצריך שיעור, לפי שאז לא החשיב את אכילת האיסור, שהרי יתכן שבשביל חלק ההיתר הוא אוכלו ולא בשביל חלק האיסור.

ואם כן כל זה אמור כשהאיסור נתערב מעצמו בהיתר. אבל בדין של רבי עקיבא שהנוזיר עצמו שרה פתו ביין בכוונה, הרי שוב החשיבו להאיסור, שהרי נתכוין במפורש לאכול גם את היין, ולכן אומרת הגמרא שאילו היה סובר רבי עקיבא כרבי שמעון היה צריך להתחייב על כל שהוא.

והחזון איש מתרץ שדברי רבינו יקר נאמרו רק, שהילפותא שנאמרה בנוזיר מ"משרת" שהיתר מצטרף לאיסור, גם רבי שמעון יודה בה, משום שבתערובת איסור והיתר הוקלש האיסור ומודה רבי שמעון שצריך שיעור, ולכן לולי הילפותא לא היה לוקה על מעט היין שמעורב

האסורים.

ואין איסור חל על איסור אפילו כשהאיסור השני כולל גם דברים שהיו מותרים עד עתה.

ורבי שמעון סובר שאין אומרים "מיגו",

לומר בשבועה אין איסור חל על איסור, שהרי שני איסורים נפרדים הם, שאם למשל נשבע שלא לאכול נבילה, איסור נבילה הוא על מעשה האכילה, ואילו איסור השבועה אינה על האכילה מצד עצמה רק על חילול הדיבור, אלא מכיון שעל ידי אכילתו הוא מחלל דיבורו ממילא הוא אסור לאכול. ורק הטעם של מושבע ועומד שייך לומר כאן.

ובאבני מילואים שם הביא שכך דעת הנודע ביהודה שבשבועה לא שייך איסור חל על איסור. וראה שם במילואי חותם [39] שהביא מכמה ראשונים שכתבו במפורש שגם בשבועה שייך הטעם של אין איסור חל על איסור, וכן דעת רע"א בתשובה מהדורא תנינא [ק"ט] שעיקר הטעם משום אין איסור חל על איסור, שהטעם של מושבע ועומד מועיל רק לפטור מקרבן משום שאינו "בלאו והן", והטעם של אין איסור חל על איסור פטור גם ממלקות.

החזון איש כתב שמה שאמרה הגמרא "מושבע ועומד" לאו דוקא הוא, שאף על גב שהשביע משה את ישראל לשמור את התורה, מכל מקום הדורות הבאים אינם באיסור שבועה ממש אלא הם כברית, ומכל מקום הוא כשבועה אבל אין חייבין עליו משום שבועה, שאם כן כל לא תעשה שאין בה מלקות יתרו בו משום שבועה וילקה. וגם איך אפשר שתחול השבועה על איסור הרי אין איסור חל על איסור, ועוד שאם כן כל העובר עבירה קלה יחשב כחשוד על השבועה ויפסל לשבועה, והרי נפסק בשולחן ערוך שרק בעבירה שלוקין עליה נפסלין לשבועה. אלא מושבע ועומד היינו שהוא מוזהר ועומד ואין השבועה חלה.

אשה אי אפשר לומר שאין עליה איסור אחות אשה שהרי במציאות היא אחות אשה ובמה יפקע האיסור, אלא שאין עונשין על איסור אחות אשה משום שאיסור אשת אח קדם ואין איסור חל על איסור. אבל בשבועה שהאדם עצמו אוסר עליו, כל שהוא מושבע ועומד אין בידו לאסור עצמו בשבועה נוספת, ולא חלה השבועה השניה כלל. [ולכן צדקו דברי הש"ך במי שנשבע שלא לאכול נבלה, וחלה, ומוכרח לאכול את הנבילה, שאינו צריך להתיר את שבועתו, כיון שהיא לא חלה כלל].

ב. לפי הטעם של אין איסור חל על איסור, אם יפקע האיסור הראשון, מיד יחול האיסור השני, שהרי כאמור האיסור השני גם הוא חל מלכתחילה אלא שאין עונשין עליו, ולכן הוא מיתלא תלי וקאי שאם יפקע האיסור הראשון, מיד יחול הוא גם לענין עונשין, מה שאין כן לפי הטעם של מושבע ועומד, גם אם יפקע האיסור לא תחול השבועה, שכיון שבשעה שנשבע לא חלה השבועה כלל, שוב לא תחול לעולם. [מלבד באופן של שבועה על שבועה ונשאל על השבועה הראשונה, שאז נעקרה השבועה הראשונה למפרע וחלה השבועה השניה].

ג. אין איסור חל על איסור נאמר רק כשהאיסורים באו בזה אחר זה אבל אם באו בבת אחת שניהם חלים, ואילו מטעם מושבע ועומד, גם אם השבועה והאיסור באו בבת אחת לא חלה השבועה.

ובקובץ הערות [לג] הוכיח מדברי הר"ן שבשבועה על איסור לא שייך כלל הטעם של אין איסור חל על איסור. וכתב הטעם, שאיסור שבועה אינו על עצם המעשה שנשבע שלא לעשותה אלא על חילול דיבורו, ולכן לא שייך

סובר שגם על חצי שיעור מהאיסור הוא מושבע ועומד מהר סיני שלא לאכול, ואם כן לא חלה השבועה אפילו על חצי שיעור.

ומסקינן את הראיה: **ואי סלקא דעתך שרבי עקיבא בעלמא כרבי שמעון סבירא ליה**, אם כן איך יתכן להעמיד את דברי רבנן אליבא דרבי עקיבא, והרי לפי רבי שמעון, אפילו על כל שהוא מהאיסור נמי מושבע ועומד **מהר סיני הוא** ושוב לא חלה השבועה אפילו על כל שהוא! ? (41)

אלא, לאו, שמע מינה, בעלמא רבי עקיבא כרבנן סבירא ליה ששיעור אכילה הוא בכזית, ולכן הנשבע שלא לאכול פחות מכזית מהאיסור, חלה שבועתו משום שאינו מושבע ועומד על פחות מכזית. ולכן גם בנזיר ששרה פתו ביין אינו חייב אלא אם כן הפת מצטרף להשלים שיעור כזית.

שמע מינה!

שנינו במשנה: **אמרו לו לרבי עקיבא: היכן**

וריש לקיש אמר: אי אתה מוציא לפי חכמים שיתחייב קרבן שבועה על דברים האסורים, **אלא** אם כן הוא יאסר על ידי שבועתו לאכול אפילו חצי שיעור מהאיסור שאינו מושבע עליו מהר סיני, (39) ורק על ידי השבועה הוא נאסר עליו. (40)

ובשני אופנים יתכן שהאדם יאסר בשבועתו גם על חצי שיעור:

א. **אי** [אן] **במפרש** בשבועתו שהוא נשבע שלא לאכול אפילו חצי שיעור מהאיסור, **ואליבא דרבנן** במשנתנו, הסוברים שרק במפרש הוא נאסר אפילו בכל שהוא, אבל בנשבע סתם אינו נאסר אלא בכזית.

ב. **אי בפתם**, אפשר גם לומר שמדובר בנשבע סתם שלא לאכול, ובכל זאת חלה השבועה גם על פחות משיעור כזית, **ואליבא דרבי עקיבא דאמר: אדם** הנשבע סתם שלא לאכול, **אוסר עצמו אפילו בכל שהוא**.

ורבי שמעון פוטר, משום שהוא לשיטתו

שחיובו דוקא בכזית, אם כן גם בשוגג הוא בעצם עובר על איסור שיש בו לאו ורק אינו מתחייב בקרבן, ולכן אי אפשר להשבועה שתחול על חצי שיעור אפילו לענין שוגג, וממילא אין עליו חיוב קרבן, אך לפי הטעם של הריטב"א בהערה 37 שרק במזיד שיש את הסברא של "אחשביה לאכילת איסור" די בכל שהוא. אבל בשוגג שאין את הסברא של "אחשביה" דינו ככל איסורי התורה שצריך כזית. אם כן מדוע לא תחול השבועה לפי רבי שמעון על חצי שיעור בשוגג, שהרי לגבי שוגג אין כלל איסור על פחות מכזית?

וצריך לומר שלא שייך שיחול חיוב שבועה על שוגג בלבד, שרק כשיש חיוב על מזיד

39. ראה לקמן בהערה 56 אם ריש לקיש הוא לשיטתו שחצי שיעור מותר מן התורה, או שגם לפי רבי יוחנן שחצי שיעור אסור מן התורה חלה שבועה על חצי שיעור.

40. אבל משום איסור כולל לא היה חייב, כי ריש לקיש אינו סובר "איסור כולל" לגבי איסור שבועה. לקמן בגמרא [כד א].

41. לכאורה מה הראיה, שהרי אפשר שלפי רבי שמעון חלה השבועה על חצי שיעור לגבי חיוב קרבן ששיעורו בכזית. בשלמא לפי התוס' בהערה 34 שהטעם של רבי שמעון שצריך כזית לענין קרבן הוא משום שהקרבן תלוי בכרת

מצינו באוכל כל שהוא, שהוא חייב.

והוינן בה: וכי לא מצינו שהאוכל כל שהוא יהא חייב? והרי מצינו שהאוכל נמלה שלימה, לוקה עליה אפילו לפי חכמים, שכל האוכל בריה שלימה של איסור אפילו אם אין בה כזית לוקה עליה אליבא דכולי עלמא?!

ומתריצין: בריה שאני שחשיבות בריה מחייבת מלקות גם בפחות מכזית, אבל בדבר שאינו בריה לא מצינו שיתחייב על כל שהוא.

ותו הוינן בה: והרי מצינו הקדש שהאוכל ממנו אפילו פחות מכזית חייב בקרבן מעילה, ובלבד שיהא בו שוה פרוטה?!

ומתריצין: הא בעינן שיהיה בו לפחות שוה פרוטה וזהו שיעורו. משום שהאוכל הקדש אין חיובו על אכילה בתור אכילת איסור אלא על המעילה מההקדש, והמעילה אינה נמדת בשיעורי אכילה אלא בשיעור ההנאה הממונית שהוא נהנה מההקדש, ושיעור ההנאה הוא בפרוטה, ונמצא שגם בהקדש אינו מתחייב על הנאה של כל "שהוא"!

ותו הוינן בה: והרי מצינו מפרש בשבועתו שהוא נשבע על כל שהוא, שהוא חייב ואפילו לחכמים?!

ומתריצין: מפרש נמי — כבריה דמי. כשם שחייבים על בריה בשאר איסורים משום חשיבותה, כך גם הנשבע ומפרש בשבועתו שיאסר עליו אפילו כל שהוא, הרי החשיב

את הכל שהוא בכך שאסרו עליו. אבל באיסור סתם, לא מצינו שיתחייב על כל שהוא.

ותו הוינן בה: והרי הנשבע שלא לאכול עפר, חייב עליו בכל שהוא. כיון שהעפר אינו בר אכילה, לא שייך לומר בו שיעור אכילה, ואפילו על כל שהוא חייב עליו?!

אלא, מתוך זה שהחכמים לא מצאו שום דבר שיתחייב עליו בכל שהוא —

תפשוט הא דבעי רבא: האומר "שבועה כב-א שלא אוכל עפר, ואכל עפר, בכמה יתחייב עליו? האם בכזית, כבכל שבועה [לפי חכמים], או שמא כיון שעפר אינו בר אכילה, חייב עליו אפילו בכל שהוא?

תפשוט מכאן שאינו חייב עד דאיכא כזית?!

ודחינן: כי קאמרינן שלא מצינו באוכל כל שהוא שהוא חייב, במידי דבר אכילה קאמרינן, ולא בעפר שאינו בר אכילה, שבו יתכן אמנם שיתחייב אפילו בכל שהוא. ולכן לא תפשוט מכאן שהנשבע שלא לאכול עפר אינו חייב רק בכזית.

ותו הוינן בה: והרי מצינו בפרשת קונמות, שהאוסר עצמו ואומר "קונם ככר זו עלי", נאסר עליו לאכול אפילו כל שהוא מאותה ככר הואיל ולא הזכיר שם "אכילה"?

ומתריצין: קונמות נמי — כמפרש דמי. שהיות ולא אמר "קונם ככר זה עלי